

Slobodan Sanader

Kunsthistorik a výtvarný kritik

Art historian and critic

Insitné umenie nebolo najlepšie prijaté zo strany teoretikov, výtvarných kritikov a kunsthistorikov, keď sa začiatkom päťdesiatych rokov začalo bojzливо zjavovať na našej výtvarnej scene. V tom case už boli formované skupiny insitných umelcov z Kovačici, Oparíci, Uzdine, takže boli aj osamelí jednotlivci v niektorých iných osadách v krajine. Ale dnes už insitné umenie zaberá veľmi významné miesto v našom súčasnom výtvarnom umení. Už takmer pol storočia dodržiava svoj stály význam a kontinuitu. K jeho afirmácii prispeli v prvom rade sami umelci, pozornosť našej kultúrno-umeleckej verejnosti naň taktiež významne upúta kvadrienále insitných umelcov v Čačku roku 1962, naďalej úspešná práca Galérie insitného umenia pri dome kultúry v Kovačici a predovšetkým Múzeum naivného umenia v Jagodine so svojim odborným kádrom a dlhoročnou výtvarnou manifestáciou- Bienále naivného umenia.

Situácia sa mení od základu najmä v posledných dvadsať rokov. Niekdajší odporcovia insitného umenia sú dnes jeho prívržencami. Najznámejší výtvarní kritici píšu veľmi afirmatívne o insitnom umení, zúčastňujú sa v prácach umeleckých komisií, predstavujú monografie naivných umelcov, taktiež sa o tento druh umenia zaujímajú avantgardní kritici a akademici.

V takomto rozvírenom výtvarnom ovzduší zjavuje sa jedno významné meno, ktoré dnes medzi vrcholnými v našom insitnom umení- Ján Bačúr. Kto je Ján Bačúr? Insitný maliar z Padiny, miernej osady v Južnom Banáte, neďaleko Kovačice.

Narodil sa 22. Októbra 1937 v Padine. Strednú školu zakončil v Belehrade. Z povolania bol matrikárom počas celého pracovného veku v rodnej osade a podľa vokácie je maliarom. Ešte vo včasnom detstve pochopil a pocítil potrebu vyjadrovať sa prostredníctvom farieb, foriem a tvarov. Ako človek širokého vzdelania, rozumný, zvedavý, tvorivý, poeticky emotívny, senzibilný a nado všetko veľmi talentovaný umelec s prírodnou maliarskou inteligenciou. Ján Bačúr mohol sledovať, cítiť a prežívať celkový život jedného rurálneho prostredia. Ako taký mal pred sebou široké pole inšpirácií pre svoju maliarsku tvorbu. Predovšetkým ročné obdobia s rozkošným koloritom a prislúchajúcimi prácami v poli a na dedine, ako aj ľudové zvyky, povery, mýty a legendy v súvislosti s určitým ročným obdobím. Bačúr veľmi dobre vie si zvoliť tému, ale nie iba znázorniť určité spoločenské udalosti dediny- on zvolenú tému prežíva svojším spôsobom. Bačúr sa obracia na prírodu, ktorá svojimi zmenami a obmenami zostáva večnou inšpiráciou pre maliara. Príroda a ľudia sú veci hlboko zakorenené v tomto autorovi, ktorý nám silou vlastnej tvorivej obrazotvornosti predstavuje tú prírodu prostredníctvom obrazov, transponuje ju do vlastnej autentickej a neopakovateľnej výtvarnej abecedy.

Ján Bačúr veľmi dobre postavuje scénoграфию obrazu, kompozičnú konštrukciu a organizáciu plochy obrazu. Znalecky zvolená a šikovne režirovaná téma býva veľmi dobre zdôraznená v kompozícii diela. Tento maliar dobre postavuje práve scénickosť obrazov, bez nadbytočného používania výtvarných atribútov, taká by dielo bolo lyricky a esteticky zošľachtené. Takmer na každom obraze uprednostňuje sám výtvarný zážitok vo vzťahu k danej téme. Keď ide o členitú farebnosť, v rámci ktorej prevahu majú modrá, žltá a iné farby teplej časti chromatického spektra a dokonale sú nuansované jasné a tmavé plochy, autor farbami buduje tvary a oživuje rytmus obrazov. Jeho obrazy nie sú statické ako u väčšiny insitných maliarov, ale dynamické, s dákou zázračnou poetickou orchestráciou celkovej zážitku témy, kompozície a farebnosti. Jeho perspektívne horizonty nie sú iba horizontálne čiary, často sú to šikmé,

vlnité alebo vejárovité priestory so zdôraznenými detailami. Tie detaily sú namaľované takmer fotografickou presnosťou a s harmonickou farebnosťou, či už ide o figúry ľudí, zvierat, prírodné bohatstvá alebo určité predmety.

Mimoriadnu koherenciu obrazov Bačúr by nedokázal utvoriť, keby neovládol kresbou v plnom slova zmysle. Zdá sa, že celkové jeho umelecké dielo je založené na kresbe. Jeho kresba pozorovaná ako samostatná výtvarná disciplína predstavuje obraz a jeho obraz zase vzniká z kresby. Minucióznym ťahom štetca a vybrantovou, občasne prerušovanou čiarou, podáva ľudským figúram, určitým predmetom, objektom, zvieratám, poľnohospodárskemu náradiu a rôznorakosti prírody takmer sochárske dimenzie. U Bačúra každý detail na obraze má svoje miesto a zdôraznenie, čo jeho obrazom dáva vnútornú harmóniu, silu a dynamickosť. Jeho obrazy taktiež obsahujú určitú podivnú vzrušenosť, fluiditu, krásu a psychologickú dimenziu, bez ohľadu na to, či je figúra človeka alebo zvieratá pohyblivá alebo statická. Skrze toho, pozorujúc jeho diela často zažívame reálny taktiež aj ireálny svet, aj keď sú mu obrazy obmedzené časovou a geografickou lokalitou. Kresby vypracúva v cykloch s používaním pastelových farieb, čo pôsobí veľmi impresívne. Ďakujúc maestrálnosti výkresu a kompozície, jeho obrazy, aj tie malého formátu, sugerujú monumentálnosť obrazu.

Zvlášť treba zdôrazniť, že v celkovom výtvarnom opuse Jána Bačúra veľmi dôležité miesto zaberá portrét-dokonca nie iba v jeho tvorbe, ale vôbec v našom insitnom umení. Na portrétach nie sú znázornené nejaké imaginárne osoby, ale Bačúrovi priatelia a osobnosti z verejného života. Jeho portréty pôsobia veľmi sugestívne s expresívno- karikaturálnou a psychologickou dimenziou každej osoby. Obraz Jána Bačúra je otvorený pre pozorovateľa a pozýva k dialógu. Iba potom, keď sa dotkne podstaty šľachetného odkazu obrazu, pozorovateľ pochopí, pocíti a zažije aj to, čo maliar nenamaľoval. Pocíti vôňu a tichosť polí, začuje spev vtákov a brechot psov, pocíti slnečné teplo alebo chlad zimy, čo dokáže iba malý počet naivných maliarov. To znamená, že Bačúrová maliarska tvorba zasluhuje plnú pozornosť a úctu ako obecenstva taka k výtvarnej kritiky.

Veríme, že Ján Bačúr so silou vlastného talentu a výtvarnou zvedavosťou bude aj naďalej pokračovať v skúmaní poézie priestoru, ktorý ho obkolesuje a že svojimi motívmi bude vzbudzovať citové podnety, ktoré nás nenechajú ľahostajnými.